

İZMİR I. KADIN KURULTAYI (5-7 MART 1998)

Leyla KIRKPINAR

Arada sırada da olsa, ülkemiz güzel etkinliklere şahit olabiliyor. Toplumsal duyarsızlığımız ne kadar çok eleştirilirse eleştirilsin, aniden ortaya çıkıveren bir gelişme karşısında, bu duyarsızlık duyarlılığa dönüşebiliyor. Son zamanlarda tarikatlar konusunda toplumun geldiği hassas nokta ya da en son İskenderun'da bir köpeğe yapılan işkence karşısında ortaya konulan tepkiler, bu duyarlılığın güzelliğini ortaya çıkardı. Demokratik toplumun, toplumsal ve doğal olaylar karşısında tepki veren toplum olduğunu güç de olsa bir gün elbette anlayacağız!

Ya kadın konusundaki duyarsızlığımıza ne demeli?

Cumhuriyet tarihi boyunca yaşanan onca gelişmeye rağmen, bugün bulunduğumuz nokta bizleri memnun ediyor mu? Bir başka deyişle; kadın hakları konusunda cumhuriyet büyük yenilikler getirdi, yasalar önünde kadınlarla erkekler eşit bir konuma geldi diyoruz; bunu resmi ortamlarda usanmadan söylüyoruz; pekala ama, artık bugün kadınlar toplum içinde ekonomik güvencelerine kavuşabildiler mi? Artık ülkede başlık parası karşılığı alınıp satılan genç kızlarımız yoktur; poligami (çok evlilik) tarihe gömülmüştür; resmi nikah yaygınlaştırılarak toplum içinde bireyler böyle kötü davranışlardan uzaklaştırılmıştır, diyebiliyor muyuz? Ya da kadın sağlığı, işgüvencesi ve diğer sosyal güvenceler arzulanan düzeye ulaşabildi mi?

Bunlara elbet de olumlu cevaplar vermek mümkün değildir. Mümkün değildir; çünkü, en gelişmiş demokratik bir ülkede bile toplumlarda bile hissedilir bir erkek egemenliği vardır. Dünyanın bugün geldiği noktada, Türkiye gibi gelenekselliğini ağır bir şekilde sürdüren ve kültür karmaşıklığı yaşayan bir ülkede, kadının toplumsal statüsünün bazı iyileşmelere rağmen, yine de istenilen yerde olduğu söylenemez...

Dünya Kadınlar Günü olarak anılan ve kutlanan 8 Mart tarihinde, dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi, ülkemizde de etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Bu durum, kadın sorununun varlığının kabul edildiğini bize göstermektedir. Ama bu sınırlı anma toplantılarıyla yetinilmemelidir. Konu yasak savma kabilinden, yalnızca bir güne sıkıştırılmamalıdır. Artık bilimsel ortamlarda yoğun biçimde kadın konusu ele alınmalı, tartışılmalı, çözüm yolları üretilmeli; bunlardan da

öte, birşeyler yapmak için harekete geçilmelidir. Yerel yönetimlerin yaptığı gibi, kadın sığınma evleri kurmak, göstermelik politikalarından başka bir şey değildir.

İşte, 5-7 Mart 1998 tarihleri arasında İzmir'de düzenlenmiş olan İzmir I. Kadın Kurultayı'nda bu konular enine boyuna tartışıldı. Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü ile, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın kültür etkinlikleri çerçevesinde ortaklaşa düzenlenmiş olduğu kurultayda, değişik kesimlerdeki kadının durumu irdelendi, sorunlar ortaya döküldü, neler yapılabileceği konusunda çözüm yolları önerildi. Değişik kesimlerden kadınların karşılaştığı sorunlar bilimadamları, politikacılar, sanatçı ve gazeteciler tarafından ele alındı. Ülkemizin kültür coğrafyası içinde, kadınlarımızın sosyal durumları tartışıldı; tarihsel gelişim üzerinde duruldu.

Üç gün süren kurultayın her gününde iki oturum gerçekleştirildi. İlk günün birinci oturumunda "*Türk Kültüründe Kadın*" konusu ele alındı. Yard.Doç.Dr.Kemal Arı'nın başkanlığını yaptığı bu oturumun konuşmacıları Prof.Dr.Hüseyin Hatemi, Araş.Gör.Leyla Kırkpınar, Doç.Dr.Rıza Savaş ve Avukat Kezban Hatemi'ydi. Prof.Dr.Hüseyin Hatemi "*Kültürel Değişme ve Kadın*", Leyla Kırkpınar "*Türk Toplum Yapısında Kadın*", Doç.Dr.Rıza Savaş "*İslam ve Kadın*", Av.Kezban Hatemi ise "*Tarihsel Süreçte Kadın*" konusunda konuştular. Bu oturumda özellikle, Türk İslâm kültüründe kadının yerinin ne olduğu konusuna ağırlık verildi. Prof.Hüseyin Hatemi, kendine özgü üslubuyla, İslam anlayışında kadının yerinin ne olduğunu ve ne olmadığını anlattı. Bu konuda, hurafelerle karışan yanlış uygulamaların nasıl olup da günümüze kadar geldiğini ve günümüzde ise, islam ile hiç ilgisi olmayan konuların nasıl olup da "islam" diye topluma dayatıldığını güzel örneklerle ortaya koydu. "Kadının sırtında sopayı, karnında sıpayı eksik etmeyeceksin!" gibi çirkin bir anlayışın İslama maledilmesinin kabul edilmesinin mümkün olmadığını, bunun islam gerçeğiyle uyuşmadığını vurguladı. Gerçekte İslamiyet, kadının sosyal statüsünün iyileştirilmesinde büyük bir devrim yapmıştı. Bu gerçek gözardı edilerek, hurafeler, islamın bakışı imiş gibi anlatılıyordu.

Doç.Dr.Rıza Savaş'ın bildirisi, Hüseyin Hatemi'nin bildiri konusunu tamamlayacak bir özellik taşıyordu. Doç.Dr.Rıza Savaş, İslam terminalojisine dayanarak, islami kaynaklarda kadına bakış biçimini ele aldı. En temel kaynağın, İslamın kutsal kitabı Kuran-ı Kerim olduğunu vurgulayan Savaş, başta ayetler olmak üzere, hadislere de dayanarak, İslamın kadına nasıl baktığını anlattı.

Leyla Kırkpınar ise, Türk toplumunun değişik evrelerinde

kadın konusuna bakış biçimindeki değişimleri vurguladı. Toplum sürekli değiştiğine göre, kadının toplum içindeki yeri de sürekli olarak değişmekteydi. Bu bildiride geleneksel kültür içinde kadına öngörülen rol üzerinde duruldu. Türk kültür tarihinde, diğer kültürlerle göre daha çağdaş bir yaklaşımla bakılmaktaydı. Başta Ziya Gökalp olmak üzere, çok sayıdaki düşünürün kadına bakış biçimine değinen Kırkpınar, aslında Türk toplum yapısının kadını daha iyi noktalara taşımasının mümkün kılacak zenginliğe sahip olduğunu belirtti. Eski Ortaasya Türk topluluklarının sosyal yapısında, kadını eşitlikçi gören anlayışı ele alan Kırkpınar, bunun bir avantaj olacağını vurguladı.

Av.Kezban Hatemi de kadın konusundaki duyarsızlığa ilgileri çeken etkileyici bir konuşma yaptı. Toplumsal olaylar karşısındaki duyarsızlığı ele aldı. Toplumda bozulan sosyal dengelerin faturası büyük ölçüde kadınlara yükleniyordu. Kadın sığınma evlerinden, toplum yaşantısı içinde kadının karşılaştığı güçlüklerle, kimsesiz çocukların içler acısı durumundan, İslamın kadına bakış biçimini yozlaştırmalara kadar, geniş bir yelpazede konuları irdeledi. Politikacılar, kadının bu kötü durumunu düzeltme çabası yerine, bu kötü durumundan yararlanmaya çalışıyorlardı. Hatemi'nin özenle vurguladığı gibi, politikaya yönelen kadınlara siyasal partilerin ayırmış oldukları kotalar, kadın için onur kırıcıydı. Böyle bir uygulama bile, kadını siyaset yaşamında ikinci planda gören bir anlayışın ürünüydü.

Aynı günün öğleden sonraki ikinci oturumunda, "*Kadın ve Politika*" konusu ele alındı. Başkanlığını Prof.Dr.Ergün Aybars'ın yaptığı bu oturumun konuşmacıları Şirin Tekeli, Birgen Keleş, Hülya Koçyiğit, Sibel Çarmıklı, Meral Akşener ve Ömer İzgi'ydi. Konuşmacılar için teker teker konuşma başlığı saptanmamış olması, bu oturumda serbest bir konuşma biçiminin amaçlandığını gösteriyordu. Nitekim böyle de oldu. Her konuşmacı, kendi buldukları toplumsal düzeylerine göre konuya yaklaştı. Şirin Tekeli, kadın konusundaki çalışmalarıyla tanınan entellektüel bir isimdi. Konuya daha çok akademik bir düzeyde yaklaşan Tekeli, siyaset yaşamı içinde kadının itilmiş, geri planda bırakılmış düzeyine dikkat çekerek, Türkiye'nin içler acısı durumunu, gelişmiş batı ülkeleriyle karşılaştırdı. Verilen rakamlara bakılırsa, Türkiye'nin, Cumhuriyet'in ilk yıllarına göre durumu, gittikçe kötüleşmişti. Oysa, 1935 yılında 18 kadın milletvekilinin meclise girmesi, kadının politika yaşamındaki aktif rolü açısından büyük umutlar ortaya koymuştu. Günümüzde durum gerçekten acıydı; kadın nüfus, nüfus oranıyla hiç ilgisi olmayan küçük bir düzeyde parlamentoda temsil ediliyordu. Siyasetin bütünüyle dışına itilmiş Türk kadını, kendi sorunlarına nasıl sahip çıkacaktı?

Ünlü sinema oyuncumuz Hülya Koçyiğit, kadının toplum

içindeki ezilmişliğine dikkatleri çekerken; Birgen Keleş, Sibel Çarmıklı, Meral Akşener ve Ömer İzgi, kendi politik konumlarına göre konuya yaklaştılar. Sahip oldukları politik anlayış çerçevesinde siyaset içinde kadının durumuna, üyesi oldukları partilerin bakışını sergilediler. Kadın kollarının ve siyasi partilerin kadın milletvekilleri için ayırdıkları kotaların tartışıldığı bu oturumda, kadınların siyasete ilgi göstermesi için yapılacak şeyler üzerinde duruldu.

İkinci günün (6 Mart) ilk oturum konusu "*Kültürel Değişme ve Kadın*"dı. Leyla Kırkpınar'ın oturum başkanlığını yaptığı bu oturumda, Yard.Doç.Dr.Kemal Arı, Şermin Akman, ünlü gazeteci Ayşe Önal ve Dr.Sabriye Saltuk konuştular. Yard.Doç.Dr.Kemal Arı'nın bildiri konusu, "*Osmanlı-Cumhuriyet Çatışması ve Kadın*" adını taşıyordu. Osmanlı'dan cumhuriyete, kadına bakış konusundaki değişimi anlatan Arı, osmanlı aydınlarının Tanzimat'tan buyana kadın konusunda başlatmış oldukları tartışmalara dikkat çekmiştir. Tanzimat'tan sonra, Osmanlıcılar, İslamcılar ve Türkçüler'in, kadın dünyası ile ilgili tartışmalarda belirgin ayrılıkları olduğuna değinen Arı, özellikle batıcıların radikal tekliflerinin Atatürk'ün düşünce yapısı üzerinde etkisi olduğunu ele aldı. Bu bildiride cumhuriyet döneminde kadın hakları konusunda yaşanmış olan değişmelerin, Atatürk'ün fikir yapısına göre şekillenmiş olduğu ele alındı. Atatürk düşünce yapısı ile, meşrutiyet ortamına dayanıyordu. Ama Atatürk, hiçbir meşrutiyet aydınının düşünmeye bile cesaret edemediği radikal reformları, köklü reformlarla gerçekleştirmişti.

Bu oturumun en ilgi çekici konuşmasını hiç şüphe yok ki, alışlagelen tutumların dışındaki tavırlarıyla, gazeteci Ayşe Önal yaptı. Bu tür toplantıları "yalan" olarak nitelendiren Önal, hayatın kendisinin Anadolu'da olduğunu, bu tür toplantılarda yalnızca sembollerin ağır bastığını anlattı. Dinleyenlerden yoğun bir biçimde hem destek hem de eleştiri alan Önal, ne kadar aykırı görünürse görünsün, farklı sesleri ve yorumları hoşgörüyle karşılamak gerektiğinin canlı bir örneğini ortaya koydu. Dernek faaliyetleri ile İzmir'de adını duyurmuş olan Şermin Akman ve Dr.Sabriye Saltuk başkanlığını yaptıkları dernek faaliyetleri hakkında bilgiler verdiler. Türk Kadınlar Birliği İzmir Şubesi Başkanı olan Şermin Akman, derneğin gecekondü semtlerindeki etkinliklerini dile getirirken; yeni kurulan ve politika dünyasına kadın politikacılar katmayı amaçlamış olan KADER'in İzmir Şubesi başkanlığını yapan Dr.Sabriye Saltık, derneğin amaçlarının neler olduğunu anlattı. Ayrıca, bir tıp doktoru olarak, çalışan kadının karşılaştığı sorunları kendi yaşamından bol örneklerle açıkladı.

İkinci günün ikinci oturumunun konusu "*Çalışma Hayatı, medya, İnsan Hakları ve Kadın*"dı. Oturum başkanlığını Ziya

Yücesoy'un yaptığı bu oturumun konuşmacıları ise Prof.Dr.Fevzi Demir, gazeteci Yazgülü Aldoğan, Yard.Doç.Dr.Kenan Kırkpınar ve Doç.Dr.Fatmagül Berktaş'dı. Prof.Dr.Fevzi Demir "*Çalışma Hayatı ve Kadın Hakları*", gazeteci Yazgülü Aldoğan "*Medya ve Kadın Hakları*", Yard.Doç.Dr.Kenan Kırkpınar "*Sosyal Yaşamda Kadın*", Doç.Dr.Fatmagül Berktaş "*Kadınların İnsan Hakları ve Türkiye*" konularında konuştular. Fevzi Demir, iş hukukunda kadının karşılaştığı güçlüklerin neler olduğunu anlattı. Çıkan ve çıkarılmak istenen yasalarda yer alan, kadının çalışma saatlarından aldığı ücrete, çocuklu kadınların kreş sorunlarından, sağlık sorunlarına kadar pek çok konuyu irdeledi. Sonuç çok ilgi çekiciydi: Türkiye'nin yasal düzenlemeler alanında da, gelişkin ülkeler düzeyine yükselebilmesi için önünde alması gereken çok sayıda yol vardı. Yapılan yasal düzenlemeler, uluslararası standartlara göre geriydi; bu nedenle yeni yasal düzenlemelere gerek vardı. Yazgülü Aldoğan, Türkiye'de feminist hareketin içinde önemli bir isim olarak tanınan ve bilinen bir isim olarak, kendine has üslubu içinde bildirisini sundu. Güncel yaşam içinde, kadının özel hayatında karşılaştığı durumu mizahi bir dille anlattı. Kadın cinsel kimliğinin erkek cinsel kimliği yanındaki bastırılmış durumuna dikkat çekti. Yard.Doç.Dr.Kenan Kırkpınar, sosyal yaşamda kadın konusunda değişik toplumlarda karşılaşılan farklılıkları ortaya koydu. Politikadan uzaklaştırılmış, günlük hayatta geri plana itilmiş, evinin içinde ikinci plana indirilmiş kadının, üstlenmiş olduğu görevin önemine ilgileri çekti. Oysa Türk kadını gerek toplum gerekse politik yaşamında daha ileri bir konuma gelmeliydi. Doç.Dr.Fatmagül Berktaş da, Türkiye'de kadın haklarının kazanılmasında çok geniş bir çerçeve çizerek, konuya tarihin derinliklerinden baktı. Osmanlı Devleti'ndeki yenileşme hareketinin içinde kadınların üstlenmiş olduğu role değindi. Hep eleştirilmiş olan bu dönemde çıkartılmış olan kadın dergileri ve gazeteleri ile, bu yayın organlarında kadın konusunda söylenip yazılanlar, zannedildiği kadar hiç de düzeysiz değildi. Türk kadını o tarihlerde dahi kendi sorunlarına sahip çıkmaya başlamıştı. Berktaş, bunu örnekleyerek ortaya koydu.

Üçüncü ve son günün (7 Mart) ilk oturumunun konusu "*Cumhuriyet Dönemi Kadını*" başlığını taşıyordu. Hiç inkar edilemeyecek bir biçimde, pek çok konuda olduğu gibi kadın konusunda da yeni cumhuriyet rejimi önemli değişiklikler ve sıçramalar getirmişti. Her alanda yaşanan değişim, kadın hakları konusunda da kendini göstermişti. Aile hukukunu düzenleyen 1926 Medeni Hukuku'ndan, soyadı yasasının çıkışına, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilisinden (1935), giyim kuşamdaki yeni düzenlemelere kadar, bu alanda yaşanmış olanlar, Türk Devrimi'nin en radikal yüzünü ortaya koymaktaydı. Bu oturumun başkanlığını Doç.Dr.Bayram

Bayraktar yaptı. Konuşmacılar ise Dr.Türkan Çetin, Uluslararası Kadın Komisyonu kurucusu ve başkanı Ümran Baradan, ünlü yazar Pınar Kür ve Ebru Öner'di. Dr.Türkan Çetin "*Cumhuriyet Döneminde Kadın İmajı*" adlı bildirisinde, Atatürk'ün kadın konusundaki düşüncelerini ortaya koydu. Halk Evleri'nden Köy Enstitüleri'ne, Millet Mektepleri'nden diğer eğitim kurumlarına kadar pek çok devrim kurumunda kadınların etkinliğini ele aldı. Kadına cumhuriyetle birlikte yeni bir imaj çizilmişti. Bu çizilen yeni imaj, Türk kadınının modern yüzünü oluşturuyordu. Ümran Baradan, modern Türkiye'de başarılı olmuş sanatkar bir Türk kadını olarak, idealist bir portre çizdi. Türlü zorluklara rağmen, başarılı olmak için gerçekleştirdiği mücadele, gerçekten övgüye değerdi. Ünlü romancımız Pınar Kür de, cumhuriyet dönemi romanında kadın imajını ele aldı. Türkiye'nin ilk yıllarının yazarları olan Reşat Nuri Güntekin, Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Halit Ziya Uşaklıgil gibi başarılı romancıların eserlerinde kadın dünyasını ele aldı. Bu bilgiler bize, cumhuriyetin ilk yıllarının zengin bir portresini de çizmiş oldu. Genç araştırmacı Ebru Öner de, ilk insandan bugüne kadının toplum dünyasında sosyal durumuna dikkat çekti. Kadın, ilk insan topluluklarında daha özgürken, geçen zamanla birlikte, bu özgürlüğünden gittikçe birtakım şeyler yitirmeye başlamıştı.

İzmir'de üç gün boyunca canlı bir kültür şenliği oluşturmuş olan kurultay, ilk olmasına rağmen, oldukça güzel bir ilgi uyandırdı. Gerek D.E.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü öğretim elemanları ve gerekse İzmir Büyükşehir Belediyesi yetkilileri kongre boyunca canla başla çalıştılar. Belediye, her türlü imkanını ortaya koymuş, kongrenin başarılı geçmesi için her şeyi yapmıştı. Bu ilgi ve çabalar, gelecekte de güzel projeler gerçekleştirme yolunda güzel umutlar bıraktı. Bildirilerin ve tartışmaların kitap olarak basılması planlanmış olup, hazırlıkları da tamamlanmak üzeredir. Böylesine kapsamlı bir etkinliğin kitap haline getirilmesi bu güzellikleri şüphesiz kalıcı kılacaktır.